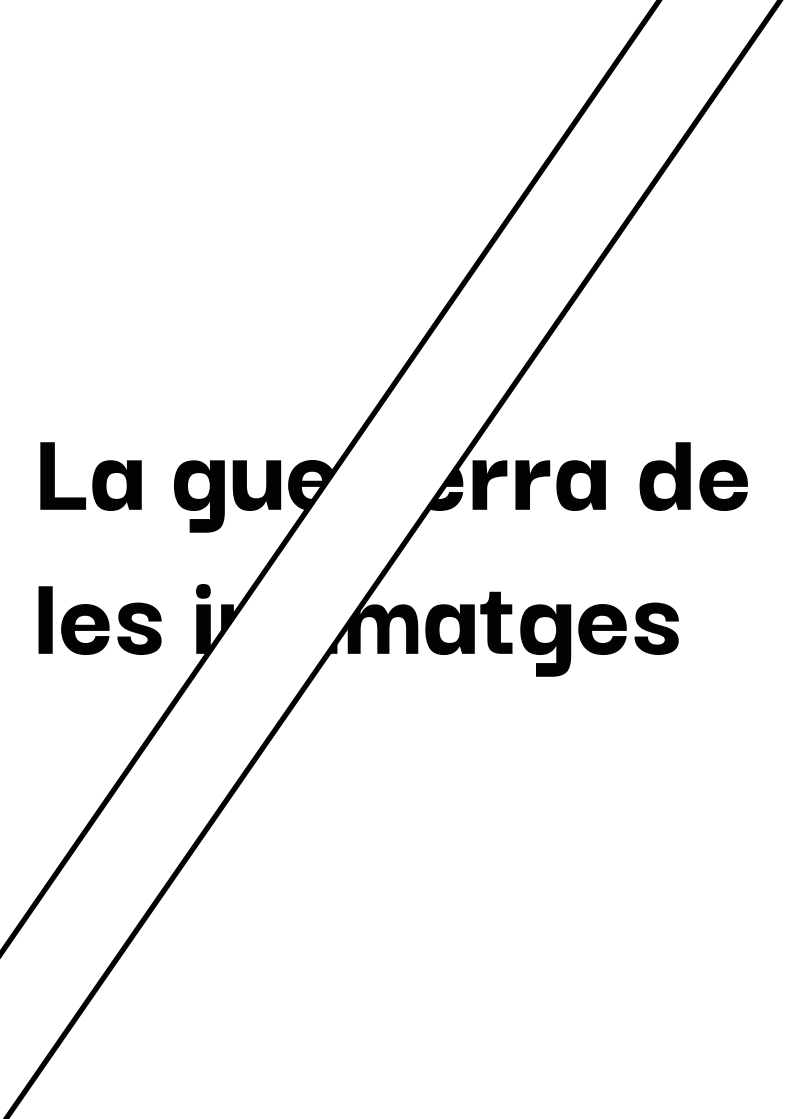
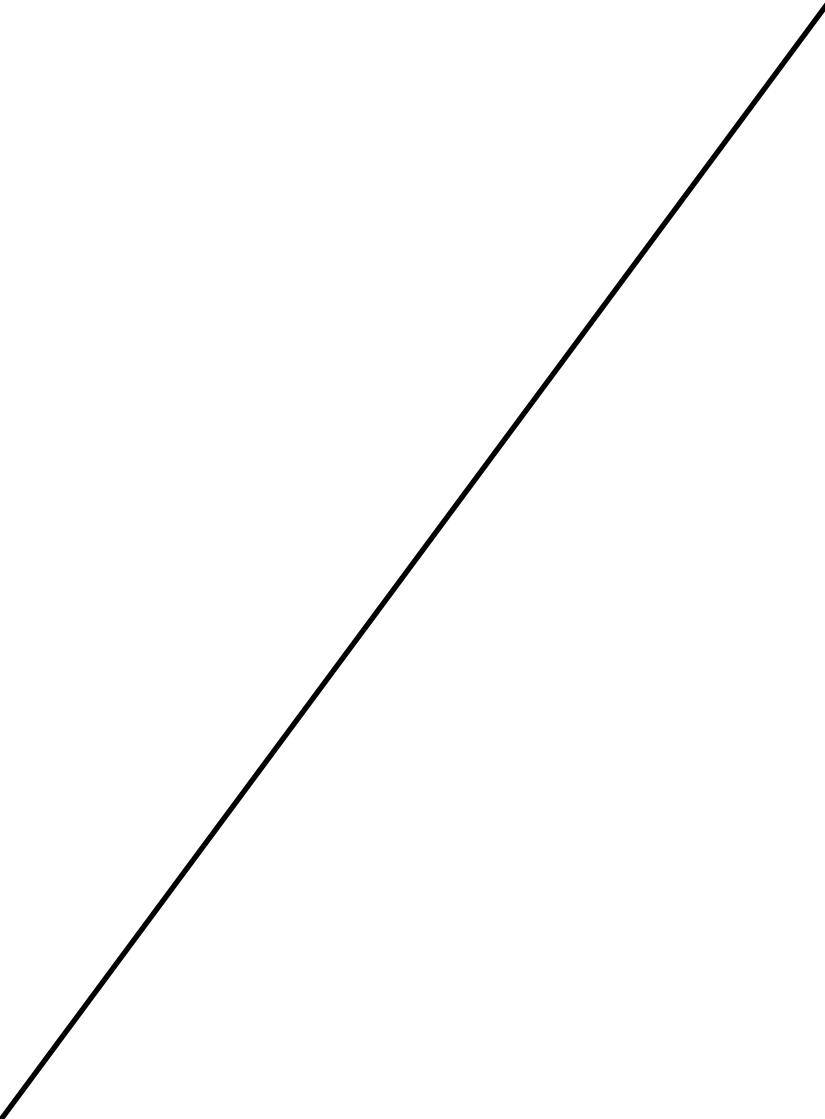

**La guerra de
les imatges**

MAQUIS

Jesús Monterde i Raül
González Devís

/

CALLE MAYOR

Christian Robles Ramos i
Lidón Forés

/

EL LABERINTO MÁGICO

Julián Barón i Marta Martín
Núñez

PRESENTACIÓ:

Dia 17 de maig a les 18 h
Sala de conferències del Menador Espai Cultural

CICLE:

Del 18 al 21 de maig de 2022, projeccions
comentades a les 16 h i a les 17:30 h
Dia 22 de maig, projeccions comentades
a les 10 h i a les 12:30 h
Refugi Antiaeri, plaça Tetuan

ENTRADA LLIURE FINS A COMPLETAR L'AFORAMENT

**La guerra de les imatges és
un cicle al voltant de la foto-
grafia actual com a ferramen-
ta per a la creació, intervenció
i reflexió sobre les potencials
mirades a la Guerra Civil
Espanyola inspirades en la
província de Castelló.**

Calle May or

Christian Robles Ramos

Calle Mayor: Elogio a lo que continúa.

Lidón Forés

Galdós, Pérez de Ayala, Clarín i Gabriel Miró van inventar, cada un a la seua manera, ciutats de província simbòliques com a resum davant de poblacions dormides i desgastades per una predestinació bèl·lica, una guerra present o una postguerra que no sols implicava bombes, sinó conseqüents conflictes emocionals. Christian Robles ens situa en l'actualitat i ens introdueix en l'eix vertebral d'una localitat real, Albocàsser, que es manté viva i dona mostra d'això.

Comentava Carlos Arniches, a partir de la seua obra *La señorita de Trevélez*, que els espanyols no es riuen de l'alegria, sinó del dolor alié. Què ocorre, llavors, quan el dolor es desploma sobre nosaltres mateixos? Des de

finals de maig fins al començament de juny de 1938, en el context de la Guerra Civil Espanyola, Albocàsser va ser objectiu dels aparells alemanys de bombardeig en picat Junkers Ju 87 A *Stuka*, uns avions que, curiosament, no estaven pensats per a atacar persones, sinó per a aportar una artilleria de precisió al desplegament de les unitats de terra, en suport d'aquestes. Junt amb Benassal, Ares del Maestrat i Vilar de Canes, la localitat estava situada en ple front de combat i era «objectiu militar de primer ordre en servir d'apostament a les planes majors de les unitats republicanes que cobrien el front, així com a les columnes d'avituallament i municionament de la denominada Agrupación Toral, enquadrada en l'Exèrcit de Maniobra republicà»¹. En conseqüència, tres bombes de 500 kg van caure sobre el carrer i la plaça Major d'Albocàsser. Fou des del silenci, els avions encara no tenien «trompeta de Jericó», eixa sirena que provocava un so agut quan l'avió es llançava cap a l'objectiu. Cap testimoni les va sentir arribar. Aquells dies van morir almenys trenta-huit persones a l'Alt Maestrat de Castelló.

Huitanta-dos anys després, Christian ens ubica, en *Calle Mayor*, sobre la via principal d'Albocàsser, fustigada en el passat. Durant dotze anys, com a fotògraf rural i veí

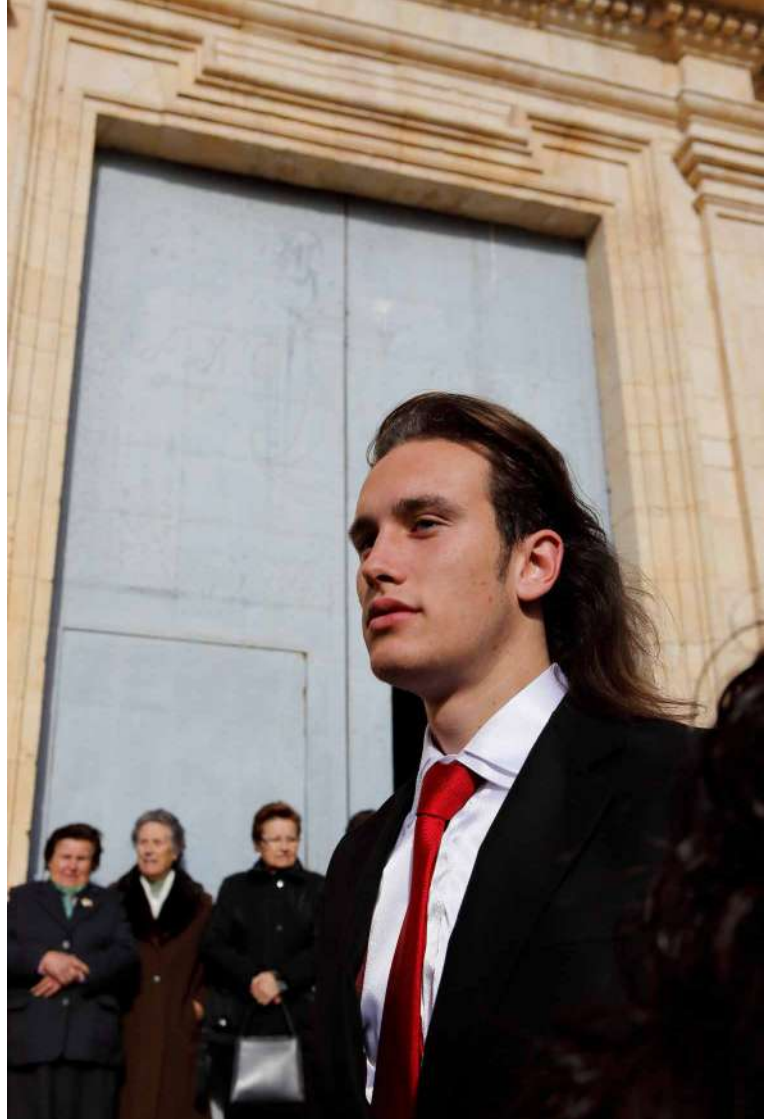
/

FRANCO, L. M. i LÓPEZ, R. A. P. (2016). "Mitos y falacias de los bombardeos del Maestrazgo por aviones "Stuka" (mayo de 1938)" en *Aportes. Revista de Historia Contemporánea*, 31(90).

improvisat, ha documentat tots els esdeveniments que han tingut lloc a la localitat, principalment al seu carrer principal, amb origen o desembocadura a la plaça Major. No comença a registrar el que ocorre al carrer Major com a conseqüència del passat, sinó per atzar; a partir de situacions trobades en el present que dialoguen, de forma espontània, amb la història.

Veiem i sentim, en aquesta conversació visual, el veïnat mogut pel ritme tradicional a colp de tambor, que tal vegada, involuntàriament, completa el so de la sirena que va faltar durant aquell bombardeig i anuncia hui, entre flames, rituals que celebren la vivor.

Tots els esdeveniments del poble comencen, es desenvolupen o acaben en eixa columna vertebral que pareix manifestar-se vital per a mantindre els habitants en equilibri. La desfilada dels Reis Mags; la purificació espiritual en les fogueres de Sant Antoni, on es volteja el foc per a espantar el dimoni; les processons de Setmana Santa; batejos, enterraments, comunions i bodes; la processó del Corpus Christi; la celebració de les festes populars i els seus bous; la festa de la Puríssima Concepció, amb els cànctics dels quintos acompanyats de la banda de música, i per a finalitzar l'any, el cant a les dones fadrines, a l'alcalde, a la Guàrdia Civil i al rector. Transcorren any rere any i podem veure-ho presentat, en mans de Christian, en unes imatges que són un elogi del que continua, sense que el passat pese més que el present.

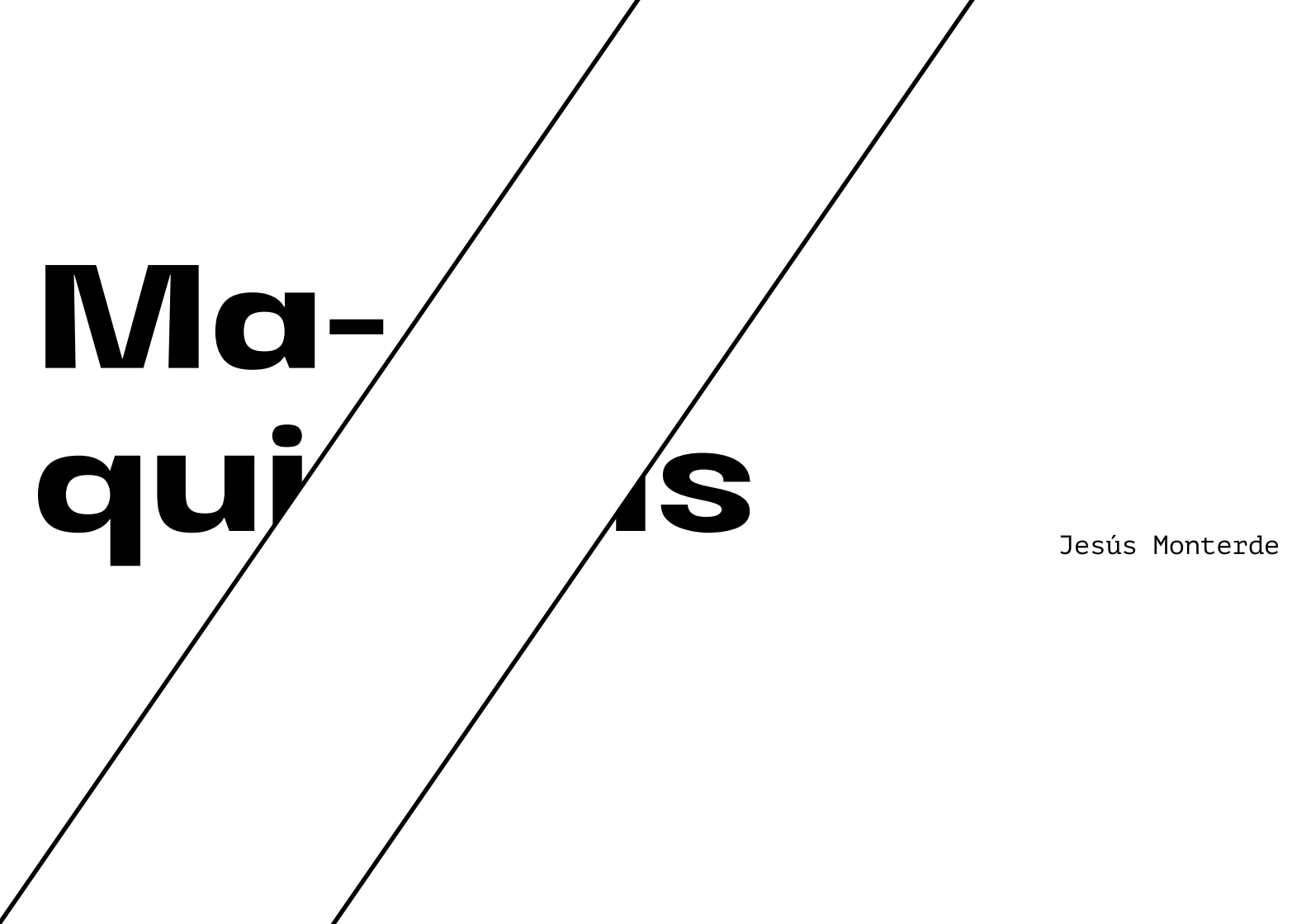

Ma-
quis

Jesús Monterde

Maquis.

Raül González Devís

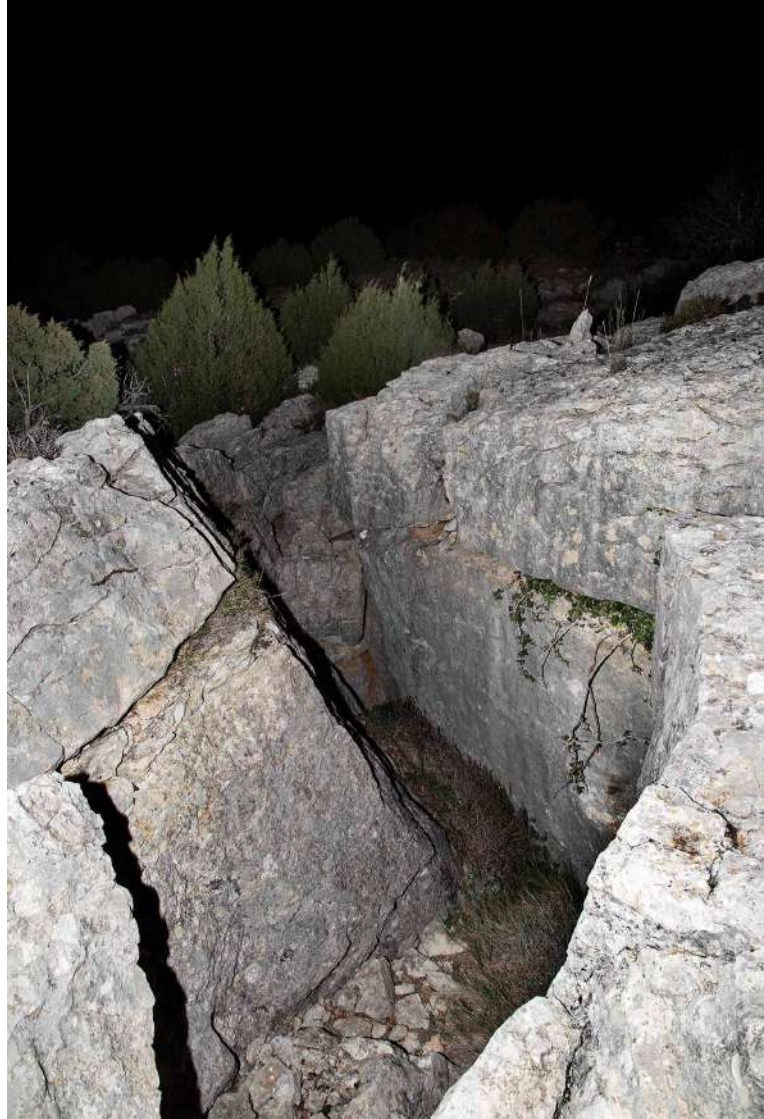
Les fotografies de Jesús Monterde representen un viatge a un dels moments més tràgics del nostre passat recent. Els anys 40, temps de postguerra, foren marcats per la instauració de la dictadura de Franco, la intensa repressió i violència exercida contra els oponents polítics, la fam derivada de l'autarquia econòmica i l'actuació dels popularment coneguts com a maquis, els guerrillers antifranquistes. A les comarques castellonenques estigueren organitzats en l'Agrupación Guerrillera de Levante y Aragón (AGLA), impulsada pel Partit Comunista d'Espanya (PCE), i que actuà entre 1946 i 1952 entre Tarragona, Castelló, Terol, València i Conca. Amb l'objectiu de fer caure la dictadura i restaurar la República, engegaren una lluita armada amb diferents tipus d'accions, entre les quals destacaren les ocupacions de pobles, els sabotatges, els cops econòmics, alguns ajusticiaments i la distribució de propaganda. Tenien l'esperança que, després de la derrota del règim nazi i del feixisme italià, cauria també la dictadura de Franco. No obstant això,

les insuficiències logístiques, d'armament o la manca de suport (intern i extern) no els permeteren sacsejar un règim que dedicà grans esforços a perseguir els guerrillers. La repressió d'aquells anys, caracteritzada per la proliferació de la llei de fugues, les morts irregulars (sense judici), les detencions massives o les evacuacions de masies, es va cobrar moltes vides humanes, tant de guerrillers com de suposats col·laboradors.

Foren anys de violència, de por, de terror, de clandestinitat, de presons, de fugides i d'amagatalls. De brutalitat i de persecució. I de silenci. I tot això sembla que ha estat ben captat pel fotògraf Jesús Monterde. Contemplar les seues fotografies ens retrotrau a la foscor d'aquella època. I pot ser que desperte en l'espectador els sentiments que el mateix fotògraf ha tingut en realitzar-les. I, fins i tot que, com en les obres artístiques, el públic es puga commoure. Jesús es posa en la pell de l'època, en la duresa de la clandestinitat, en la vida d'uns maquis que s'assentaren a les zones rurals de muntanya i de poblament dispers, i que patiren fred, fam, persecució i on la mort era quotidiana; també empatitza amb les víctimes, la gran part de les quals ho foren de la brutal repressió franquista. Ell, natural de Benassal, també entén perfectament com devia ser la indefensió dels habitants d'unes àrees rurals difícilment anònimes i on tothom es coneix, en un moment en què la Guàrdia Civil tenia la potestat absoluta per a traure o salvar vides, les delacions es fomentaven i, pel teu passat d'esquerres o republicà, ja podies ser sospitosos. La commoció i el sacseig emocional, en el mateix fotògraf, han caracteritzat el procés de

realització de les fotografies, les quals, sortosament, ho reflecteixen.

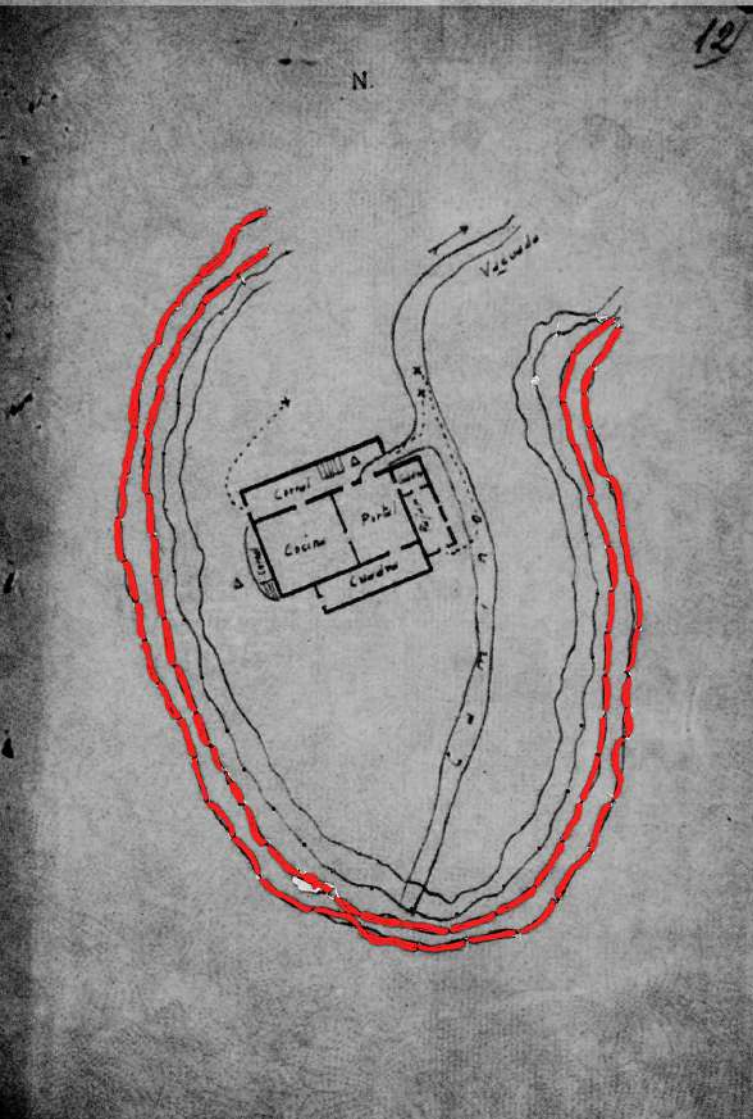
Ha visitat (i fotografiat) masies, com el mas de Guimerà (Portell de Morella), el mas del Fumero (Atzeneta), el mas del Cabanil (la Pobla de Benifassà) o el mas del Coll (Morella), on es produïren contundents assalts de la Guàrdia Civil amb resultat de víctimes mortals, el mas del Pou de la Pica (Culla), on s'afusellà tota la família per haver allotjat un guerriller ferit, el mas de los Llores (Mosquerola) i altres espais escampats enmig de la muntanya (com el barranc de la Mare de Déu de la Font, a Castellfort), on tingueren lloc episodis de la llei de fugues. També ha fotografiat la pedania de la Llècua, a Morella, on s'efectuà un ajusticiament, coves que serviren d'espais de subministrament i d'amagatall per a guerrillers (com la "cova dels maquis", entre Forcall i Morella), així com també masies que foren punts de suport, com la Font de la Mola (Vilafranca) o el mas de la Pastora (la Pobla de Benifassà), i els campaments de la Sorollera o Mosquerola, utilitzats pel sector 17 de l'Agrupació Guerrillera de Levante. També ha estat en presons i punts de detenció on estigueren (i moriren) guerrillers i suposats col·laboradors; ha visitat fosses, cementeris i tombes de guerrillers, i ha deambulat des dels Ports i el Maestrat castellonenc fins a Gúdar-Javalambre, el Baix Aragó o el Maestrat aragonés per a cercar elements que foren testimoni del pas dels maquis i de la persecució de la Guàrdia Civil. Així mateix, ha fotografiat assegadors, camins o rambles utilitzades en les rutes nocturnes dels guerrillers o diferents arbres, com aquell de Canet

lo Roig, on suposadament va amagar-se un guerriller. I aquestes imatges han pretés contar el que va suposar aquesta època a partir d'unes vivències i unes percepcions del fotògraf molt lligades al que van poder sentir els seus protagonistes.

Les fotografies han estat preses en hores de poca llum, al vespre o fent-se de nit. Una foscor que pot traslladar la tragèdia d'aquells anys, la immensa violència produïda, el sacseig produït a les àrees rurals en les quals transcorregueren els fets i també la mateixa vida d'uns maquis perseguits i que feien servir la nit com a aliada, moment en què feien les seues llargues rutes per a buscar menjar i subministrament o enllaçar entre campaments. Junt amb la foscor, apareix, en les diferents fotografies, una fina capa de llum que tenyeix de dramatisme la imatge. Les fotografies estan carregades de simbolisme i de força narrativa. Trobem imatges d'esquerdes d'on surt la vegetació, com si apel·lara a l'esperança i a la il·lusió d'eixir de les tenebres franquistes, com el que representava la resistència per enderrocar la dictadura. Roques que es desgranen i que es desfan, que fan pensar en les fractures patides a l'interior de les comunitats locals on es produïren episodis de violència traumàtica, detencions massives, abusos, marginacions o èxodes forçosos. O la taca de la paret rocosa que recorda, per la seua forma, un crani dessagnant-se, símbol de les morts produïdes, o els arbres, testimonis d'uns maquis perseguits i silenciats. I tot, en un paisatge àrid, rugós, trencat o tancat, exponent també d'aquell temps i de la seua gent.

Julián Barón

El laberinto mágico

Into mágico. Perderse entre imágenes.

Marta Martín Núñez

El laberinto mágico és una invitació a perdre'ns entre el present i el passat del nostre país en busca d'un camí que, si existeix, està enredat en un embolic de formes, colors, símbols i llengües. Les fotografies, teixides en exposicions múltiples, van sumant capes i, a partir de jocs de transparències, fan emergir xocs visuals que connecten, com un túnel del temps, imatges que creiem reconèixer d'una altra època —i el discurs associat a aquesta— amb d'altres en què anem reconeixent elements propis del nostre temps —un extintor, un mòbil, un micròfon. Com el muntatge d'atraccions soviètic dels anys vint, les imatges xoquen per a sagnar-nos i ho fan en dos direccions diferents: la primera, dins del mateix camp,

dins de l'enquadrament en què anem endinsant-nos en les capes de la imatge, introduint-nos en l'artifici visual; la segona, en el xoc de díptics que es conformen entre les pàgines del llibre.

I és que aquest fotollibre no s'obri com els altres. Les seues tapes són en realitat una caixa en què podem llegir una invitació a entrar en aquest univers: *into mágico* —la primera part de la paraula *laberinto* es desplega pel revers—, amb una tipografia que ja representa un laberint en si mateixa. El contenidor ens permet extraure les pàgines, que no estan enquadernades. Les imatges impreses a sang en format làmina es dobleguen per la meitat per a generar un cos de llibre mòbil, invertebrat, que deixa a l'atzar els xocs que es formen amb els díptics fortuits que sorgeixen de les múltiples combinacions que poden donar-se. Intercalats entre les imatges, unes pàgines de paper òfset, porós i amb una certa textura, contenen uns textos breus que expressen, en les diferents llengües que es parlen a Espanya, reflexions entorn de la guerra i les imatges. Però per a llegir-los cal desentramar-los del seu lloc, desplegar-los, obrir-los. Julián Barón i Mati Martí, la dissenyadora del llibre, dissenyen un recorregut en què entenen que allò fortuït, l'accident i allò arbitrari formen una part essencial del procés de lectura. Així, activen el lector fent-lo partícip de l'edició, invitant-lo a desmuntar i remuntar les seues pàgines, buscant i creant nous contrastos i xocs entre les imatges.

Si hi ha un concepte que està darrere de tot el cos de

treball de Julián Barón és el de l'activació de la mirada. Mentre que en els seus primers treballs eixa activació era una crida des de la desconstrucció de la pròpia imatge —com en *C.E.N.S.U.R.A., Dossier Humint, Tauromaquia* o *Los últimos días vistos del rey*.— eixe interès s'ha anat traslladant cada vegada de forma més evident a les actituds que demanda el lector enfront dels seus fotollibres. En els seus últims treballs, Barón invita el lector a establir una relació activa amb el llibre, de manera que eixa experiència física forme part de la lectura del seu treball. *Memorial* (2017) és el primer projecte en què realment posa a prova aquesta concepció. Es tracta en realitat d'un no llibre que s'interroga sobre la construcció de la memòria històrica peruana, del qual només proporciona les tapes —amb una serigrafia d'Àlex Àngeles, única en cada exemplar. El cos del llibre és virtual, quant a potencial: un PDF que ens invita a descarregar-lo i imprimir-lo perquè el lector es transforme en editor i acabe de construir-lo intervenint així en el procés de modelatge de la seua pròpia memòria. *El laberinto mágico* estableix algunes connexions amb aquest: ací s'interroga, des del present, per la nostra pròpia memòria històrica, i es fa a partir de l'imaginari visual bèl·lic que conservem de la mateixa fotografia de la Guerra Civil.

Les imatges que ens aclaparen des de les pàgines d'*El laberinto mágico* sorgeixen de les visites de l'autor a les recreacions històriques de batalles de la Guerra Civil que es realitzen des de fa algun temps al nostre país. Es tracta d'esdeveniments que, des de l'aspecte lúdic i re-

creatiu, busquen acostar aquests episodis a generacions que no han viscut de prop la guerra. Les recreacions es conceben com a macroesdeveniments, molt vinculats al turisme cultural, i prometen una experiència al visitant que el col·loca en un lloc privilegiat per a conèixer el passat d'una forma més directa, més real. Aquests esdeveniments poden arribar a congregar milers de persones en camps recòndits que busquen transcendir la seua posició com a mers receptors d'informació per a tindre la il·lusió de participar, d'alguna manera, en els esdeveniments del passat. Els recreadors —la majoria aficionats que s'organitzen a través d'associacions— interpreten el paper que els toca —de vegades nacionals, de vegades republicans— i despleguen el guió dels esdeveniments enfront d'un públic massiu que, des de les grades improvisades, ovaciona i anima els seus, mentres els fotografia compulsivament.

Barón s'introdueix en aquests esdeveniments, camuflat com un visitant més, per a refotografiar les escenes de l'imaginari bèl·lic, que ressonen com un eco en la seua memòria, alhora que capta eixa espectacularització de l'aspecte històric que es produeix en aquestes trobades. El fotollibre arreplega l'essència lúdica i participativa que ací es dona i se la trasllada al lector, convertint la seua experiència amb el llibre en quelcom interactiu i performatiu, i el convida a perdre's, però també a construir i trobar un camí en eixe laberint que continua vibrant al nostre país.

La guerra de les imatges és un cicle de fotografia al Refugi Antiaeri de la plaça Tetuán de Castelló, organitzat pel Mucc i coordinat per Julián Barón. Compta amb imatges de Christian Robles Ramos, Jesús Monterde i Julián Barón; textos de Lidón Forés, Raül González Devís i Marta Martín Núñez; muntatge audiovisual de Manuel Vargas Martín, i disseny de Silvia Castillo Bolumar.

Lidón Forés

és llicenciada en Comunicació Audiovisual i té un màster en Cinematografia. De 2009 a 2015 va treballar com a professora de Fotografia i de Narrativa Audiovisual en Blank Paper Escuela i en 2014 fundà l'Aula Foto Cine Lledó. Finalitzà aquesta trajectòria en 2021 per a iniciar Foto Suelta, una escola de fotografia a Castelló i en línia. Al llarg d'aquests anys ha impartit tallers enfocats en la creació de noves estructures narratives en el món del fotollibre i el llenguatge fotogràfic i ha col·laborat amb diferents entitats i espais dedicats a l'estudi de la imatge.

Christian Robles Ramos

va néixer a Avilés (Astúries), encara que va residir en nombroses localitats de la geografia asturiana i espanyola al llarg de la seua vida. Actualment viu en un xicotet poble de la comarca de l'Alt Maestrat. Durant

dèsset anys va treballar com a guàrdia civil, és graduat en Comunicació Audiovisual i té un màster universitari en Cooperació al Desenvolupament. La seua fotografia és un camí en construcció amb focus en el món rural, les persones que l'habiten i la connexió amb el territori.

Raül González Devís

és professor de Geografia i Història de Secundària i docent en Història per la Universitat Rovira i Virgili. Entre les seues publicacions, destaquen els llibres *Tragèdies silenciades. Repressió franquista i maquis* (2016), *Maquis i masovers: entre la resistència, la supervivència i el terror* (2018) i *Guerrilleros y comunistas. La apuesta armada del PCE: la Agrupación Guerrillera de Levante y Aragón* (2021).

Jesús Monterde

és natural de Benassal (l'Alt Maestrat), una terra rural, tancada, abrupta, seca, dura..., circumstàncies que han marcat la idiosincràsia dels seus habitants. Jesús ha explorat aquest territori amb la seua mirada en fotografiar amb paciència, i al mateix temps d'una manera instintiva i impulsiva, ritus, costums i paisatges en les sèries fotogràfiques *Nemini Parco* i *Ullal*. Actualment, Jesús continua mirant la terra des del prisma de la Guerra Civil i la postguerra, i està treballant en una nova sèrie sobre la ruta dels maquis en l'encreuament entre Catalunya, Aragó i el País Valencià.

Marta Martín Núñez

és professora titular del departament de Ciències de la Comunicació de la Universitat Jaume I, on estudia els

discursos audiovisuals contemporanis, especialment al voltant la fotografia, el fotollibre i les narratives interactives. És codirectora del grup d'investigació ITACA i directora del LabCom-UJI.

Julián Barón

és fotògraf, docent i impulsor de projectes que usen la imatge com a ferramenta social de pensament. Barón es va formar en Enginyeria Industrial fins que va deixar el seu treball per a integrar-se en el col·lectiu de fotografia Blank Paper de Madrid. De 2008 a 2015 va ser professor i va dirigir Blank Paper Escuela a Castelló, València i en línia. En l'abordatge dels seus projectes una voluntat permanent és plantejar perspectives capaces de contribuir a debilitar la rígida imaginació col·lectiva i a qüestionar els discursos oficials que construeixen la memòria, la història i la identitat per mitjà de la imatge.

Manuel Vargas Martín

és diplomat en Enginyeria en Telecomunicacions, especialitat en Imatge i So, i tècnic superior de So, Producció Musical i Audiologia Protètica. Durant els últims 10 anys ha treballat en el camp de la comunicació realitzant peces sonores i visuals vinculades a projectes artístics.

Silvia Castillo Bolumar

és graduada en Comunicació Audiovisual per la Universitat Jaume I. Posteriorment s'especialitzà en fotografia a La Fotoescuela de València i en disseny a Madrid. Actualment compagina encàrrecs d'ambdós disciplines amb els seus projectes fotogràfics personals.

Informació en www.mucc.castello.es

964 735 217

info@mucc.es

Entrada gratuïta

mucc.castello

[@mucc_castello](http://mucc_castello)

@muccastello

www.mucc.es